CZU: 37.01:004.4
DOI: 10.46727/c.v2.07-08-06-2025.p99-110

UTILIZAREA PLATFORMELOR DIGITALE ONLINE ȘI REZILIENȚA PROCESULUI EDUCAȚIONAL PE TIMP DE PANDEMIE COVID-19: O ANALIZĂ SOCIOPSIHOLOGICĂ

THE USE OF ONLINE DIGITAL PLATFORMS AND THE RESILIENCE OF THE EDUCATIONAL PROCESS DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A SOCIOPSYCHOLOGICAL ANALYSIS

Mihail POTOROACA, *cercetător științific, master în psihologie*
Universitatea de Stat din Moldova,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Nataliia SHULIKA, *student,*
Academia de Studii Economice din Moldova
e-mail: prihodico.nataly@gmail.com

Mihail POTOROACA, *scientific researcher, master's degree in psychology*
Moldova State University, Institute of Legal, Political and Sociological Research
ORCID: 0000-0002-2898-0093
e-mail: mihailpotoroaca@gmail.com
Nataliia SHULIKA, *student,*
Academy of Economic Studies of Moldova
e-mail: prihodico.nataly@gmail.com

Rezumat. Studiul de față urmărește modul în care sistemul educațional din Republica Moldova s-a adaptat la condițiile învățării la distanță utilizând platformele online. Cercetarea este parte a activităților realizate în cadrul Subprogramului 01.05.01 – "Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice". Trecerea forțată la regimul învățării la distanță impusă de condițiile pandemiei COVID-19 a determinat apariția unor provocări, presiuni și vulnerabilități pentru sistemul educațional din Republica Moldova, acesta nu a fost pregătit să facă față. Această trecere pe online a adus o serie de efecte pozitive și negative. Pe deoparte platformele digitale online oferă șanse mai mari pentru studii, datorită posibilității de acces

independent de sala de studiu, pe de altă parte aceste șanse sunt limitate de posibilitățile tehnice și abilitățile digitale ale utilizatorilor. Toate aceste probleme au dus la adâncirea inegalităților de șanse pentru elevii și studenții defavorizați. Pentru ca învățarea la distanță să fie eficientă studenții/elevii trebuie să aibă și un nivel ridicat de independență în procesul de studiu, iar orele să aibă un caracter interactiv. Percepția față de procesul educațional de după pandemie se schimbă, el nu mai este la fel, ci ia treptat forme hibride.
Cuvinte-cheie: Educație, Reziliență, COVID-19, Inegalitate, Platforme digitale online, Abilități digitale.

Abstract. This study analyses how the educational system in the Republic of Moldova has adapted to the conditions of distance learning using online platforms. The research is part of the activities carried out within the framework of Subprogram 01.05.01 – "National security of the Republic of Moldova in the context of accession to the European Union: legal, political and sociological approaches". The forced transition to distance learning caused by the COVID-19 pandemic led to the emergence of challenges, pressures and vulnerabilities for the education system in the RM, for which it was not prepared. This transition brought a series of positive and negative effects. On the one hand, online digital platforms offer greater opportunities for studies, due to the possibility of independent access from anywhere. On the other hand, these opportunities are limited by the technical possibilities and digital skills of users. All these problems led to the deepening of inequalities of opportunities for disadvantaged students. For distance learning to be effective, students must also have a high level of independence in the study process, and the lessons must have an interactive character. The perception of the educational process after the pandemic is changing. It gradually moves to the hybrid forms.
Keywords: Education, Resilience, COVID-19, Inequality, Online digital platforms, Digital skills.

Introducere

Pandemia COVID-19 a produs niște schimbări bruște și de proporții la nivel mondial, a perturbat economia mondială, a schimbat obiceiurile oamenilor și a afectat activitățile lor de muncă și învățare. Acestea din urmă au trecut în regim la distanță, acolo unde a fost posibil. Astfel, la nivelul întregului glob a început un „experiment" imposibil până atunci, cel al muncii la distanță și online la scală largă [14, p. 33].

Conform datelor oferite de UNESCO la începutul pandemiei COVID-19, la nivel mondial, au fost închise școli din 191 de țări și au fost afectați aproximativ 1.723 miliarde de studenți. Acest număr reprezintă 98.4% din numărul total al studenților din lume. La 18 martie 2020 Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a declarat stare de urgență pe teritoriul Republicii Moldova, iar procesul educațional realizat în mod tradițional (”face to face”) a fost suspendat [10]. În timpul pandemiei de COVID-19, a existat o creștere semnificativă a utilizării diferitelor platforme de videoconferință și de învățare online.

În viziunea cercetătoarei T. I. Crețu, pandemia a determinat pe fiecare din noi să se adapteze și să găsească oportunități în noile realități. Domeniul învățământului a fost unul care a avut nevoie de restructurări majore. Formatul învățării la distanță a necesitat o adaptare nu numai din punct de vedere tehnic, ci și din punct de vedere psihologic și pedagogic [5, p. 176].

Trecerea la modul online de predare a provocat cadrele didactice să se adapteze rapid, să aplice într-un timp foarte scurt TIC și noile tehnologii de predare [13, p. 213]. Potrivit C. G. Dinculescu, “pandemia de COVID-19 a creat cea mai mare perturbare a sistemelor de învățământ din istorie” [7, p. 122].

În cercetarea de față am utilizat Instrumentul Bibliometric Național a Institutului de Dezvoltare a Societății Informaționale (https://ibn.idsi.md) pentru a identifica studiile recente realizate în Republica Moldova la subiectul studiului nostru. Am analizat, comparat și sistematizat datele oferite de articolele și studiile realizate recent.

Studiul face parte din activitățile realizate de către Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova în cadrul Subprogramului 01.05.01 – “Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice”.

Probleme cu care s-a confruntat sistemul educațional din Republica Moldova pe timp de pandemie COVID-19.

În septembrie-noiembrie 2020, Centrul de Cercetări Demografice al Institutului Național de Cercetări Economice a realizat un studiu privind Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor. Cercetarea a constatat următoarele probleme: mijloacele tehnice absente sau insuficient de performante deținute de membrii familiei; suprasolicitarea conexiunii la internet; absența unui spațiu personal pentru elevii care învață de acasă; dificultate sporită de a anunța profesorul că nu sunt clare cele predate; concentrare posibilă cu greu în situația studiilor de acasă; mesajele scrise, intervențiile vocale ale colegilor în timpul orei

care sustrag. Unii profesori au acordat o atenție mai mare elevilor prezenți fizic și au neglijat pe cei care învățau la distanță [12].

Dacă vorbim de învățământul mediu, un studiu realizat de Institutul de Politici Publice (IPP) în Republica Moldova („Valorificarea oportunităților de implicare efectivă a părinților, comunităților și a societății civile în guvernanța educației") a constatat că în perioada învățării online peste 7 mii de elevi și peste 600 de cadre didactice au rămas în afara procesului educațional [9, p. 45].

O problemă semnalată de E. Ganea în privința învățământului preuniversitar este lipsa posibilităților materiale de a susține activitatea online la unii copii și chiar profesori. Copii din familiile vulnerabile au rămas cumva în afara fenomenului învățării la distanță [9, p. 47-48].

În aceeași ordine de idei, T. Munteanu și V. Chihai afirmă că în timpul învățării la distanță pe timp de criză pandemică o problemă specifică pentru Republica Moldova a fost lipsa mijloacelor de lucru (calculator, telefon, internet) a majorității copiilor ce fac parte din familiile social vulnerabile [13].

E. Ganea afirmă că, în Republica Moldova, trecerea pe învățarea online datorată pandemiei a avut un impact negativ mai mare asupra fetelor decât a băieților. Acest fapt se observă în toate treptele de învățământ și ar fi datorat unui acces disproporționat la tehnologii de învățare online, precum și din lipsă de timp alocat învățării (din cauza normelor sociale și a faptului că femeile se ocupă într-o măsură mai mare de muncile casnice) [9, p. 45-48].

Perioada pandemiei COVID-19 a arătat faptul că sistemul de educație nu a fost pregătit pentru o astfel de provocare. Învățământul online nu a fost operațional în totalitate, iar cele mai mari probleme au constat în lipsa logisticii necesare în școli, pentru elevi, dar și cadre didactice. În același timp s-a atestat un nivel scăzut al abilitaților digitale ale elevilor și profesorilor. Aceste probleme au dus la adâncirea inegalităților de șanse pentru elevii și studenții defavorizați. Cei care erau defavorizați înainte de pandemie au devenit și mai vulnerabili în condițiile învățării online, acest fapt datorat factorilor socio-demografici și economici a dus uneori la discriminare și excludere [7].

Autorii M. Cerniţanu, I. Nicov și C. Lazăr menționează că în cazul unor evenimente sociale ce au impact negativ, dezastre, catastrofe naturale etc. unii oameni ar putea dezvolta o tulburare numită stres posttraumatic. Însă alții, pot demonstra reziliență, iar aceasta depinde de atitudinea persoanei față de ceea ce se întâmplă, de suportul pe care îl găsește în familie și în societate [2, p. 41].

Cercetătorii T. Munteanu, V. Chihai remarcă o reușită slabă la învățătură în cadrul învățării elevilor online [13, p. 216].

Un alt fenomen remarcat este cel de Zoom fatigue. Acesta se referă la o oboseală extremă survenită în urma participării la activități petrecute în online, în cadrul videoconferințelor [16]. Este mai obositoare comunicarea online prin platforme deoarece necesită o atenție mai mare din partea participanților decât participarea fizică, plus există și o limită a comunicării nonverbale.

Rezultatele studiilor realizate printre profesorii, studenții și elevii din Republica Moldova

În continuare vom face o trecere în revistă a rezultatelor câtorva cercetări realizate printre studenții, elevii și cadrele didactice din instituțiile de învățământ din Republica Moldova. Am selectat acele studii care se referă la învățământul la distanță, problemele și eficiența acestuia în condiții de pandemie.

A. Globa, A. Gasnaş, L. Ivanova au realizat un sondaj în 2020 printre studenții Facultății Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale a Universității de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău). Scopul acestuia a fost de a investiga opinia studenților vis-a-vis de instruirea la distanță în condițiile pandemiei COVID-19, de a identifica aspectele care au funcționat bine și de a identifica ajustările ce ar trebui făcute în cazul necesității continuării învățării la distanță [10, p. 286]. Rezultatele obținute arată că, într-o anumită măsură, trecerea pe online a cauzat dificultăți unor studenți, ce le-a afectat procesul de studiu: nu toți studenții au avut condiții necesare pentru a se conecta la lecțiile online, 13% dintre respondenți au avut dificultăți în accesarea softului necesar pentru cursuri, 8% din studenți nu au avut conexiune stabilă la internet, 25% din studenții intervievați nu au putut să se concentreze asupra lecțiilor pe toată durata lor [10, p. 286-287].

În același an (2020) a fost realizat un alt studiu în cadrul Universității de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, la care au participat 100 de studenți, aflați în situația învățării la distanță. Printre rezultatele și concluziile acestei cercetări putem menționa următoarele: 74% din studenți au vorbit despre comoditatea dobândirii cunoștințelor în format online, 56% dintre subiecți au avut o atitudine negativă față de lipsa de comunicare cu formatorul, incapacitatea de a analiza cunoștințele acumulate; 75% dintre subiecți au avut suficient timp pentru a lucra în paralel cu studiile lor la universitate; 79% din respondenți au susținut că informațiile au fost ușor accesibile indiferent de timp și distanța; 88% dintre studenți sunt nemulțumiți de lipsa condițiilor pentru îmbunătățirea impulsurilor creative; doar 15% dintre studenți vorbesc despre imposibilitatea creării unui climat psihologic

favorabil pentru o învățare reușită; 75% versus 25%, susțin că este dificil să atingi obiectivele stabilite cu această formă de instruire; toți studenții au fost de acord cu afirmația că forma de învățare la distanță face posibilă atragerea cadrelor didactice de înaltă calitate, indiferent de locul lor de reședință [11, p. 251-254].

T. Kononova a realizat un studiu privind experiența profesorilor de limbi străine din universitățile din Republica Moldova care au lucrat online în timpul pandemiei de COVID-19. La cercetare au participat 37 de profesori de la Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă din Chișinău, Universitatea de Stat Alecu Russo din Bălți, Academia de Economie din Moldova și Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Profesorii investigați au menționat următoarele probleme: Selectarea formei optime de muncă; Creșterea semnificativă a timpului de pregătire pentru cursuri; Impact negativ asupra sănătății; Probleme tehnice de conectare, viteză mică a internetului, defecțiuni ale internetului; Cunoștințe insuficiente despre tehnologiile IT; Lipsa dispozitivelor tehnice necesare în rândul elevilor și profesorilor; Inconvenienta desfășurării cursurilor într-o zonă rezidențială, când mai multe persoane dintr-o familie sunt nevoite să lucreze de la distanță în același timp; Pasivitatea elevilor, indisciplina, lipsa de motivație; Necesitatea unor cursuri suplimentare pentru o cunoaștere mai detaliată a capacităților platformelor educaționale [18].

Un studiu realizat de D. Coşcodan și L. Moşanu-Şupac a cercetat starea psihofiziologică a elevilor claselor liceale în condițiile procesului educațional la distanță. Autorii au atestat o creștere a numărului de elevi cu dereglări funcționale cardiace și respiratorii și cu simptome subclinice ale anxietății [4, p. 113].

O cercetare realizată printre 746 elevi și 51 de profesori ai Centrului de Excelență în Construcții o constat faptul că atât elevii, cât și profesorii au demonstrat un nivel foarte scăzut de competențe digitale. Au fost apreciate bine materialele digitale vizuale, iar comunicarea și predarea sincron au obținut apreciere mai mare din partea elevilor și cadrelor didactice [3].

Avantaje și dezavantaje ale studiului online

Deși ne-am propus să analizăm în special cercetările efectuate în Republica Moldova la tema învățării la distanță, dorim să amintim și o cercetare realizată în România, în 2022, de către M. Curelaru, V. Curelaru și M. Cristea. Autorii menționați au realizat un studiu pe un lot de 209 studenți ai facultăților de psihologie, biologie și litere din cadrul Universității "Alexandru Ioan Cuza din Iași", în care au făcut o analiză a viziunilor studenților și perspectivelor învățării online. Studiul a fost realizat în perioada restricțiilor legate de pandemia COVID-19. Subiecții au

completat un test de asociere și au răspuns la câteva întrebări deschise privind avantajele și dezavantajele învățării online, au dat câteva sugestii pentru îmbunătățirea procesului de învățare online și și-au împărtășit experiențele personale pe timp de carantină [6, p. 1].

Analizând răspunsurile autorii au stabilit câteva teme legate de avantajele învățării online pe timp de pandemie: Confort și accesibilitate, Economie de timp și bani, Siguranță psihologică și medicală.

Printre dezavantaje au fost menționate următoarele: Probleme psihosociale și de sănătate, Probleme legate de procesul de învățare, Probleme tehnice și cele legate de un nivel scăzut de competențe digitale, Discriminarea.

Printre problemele psihosociale și medicale studenții au indicat: anxietate, stres, niveluri scăzute de motivație, izolare/singurătate, apatie, niveluri scăzute de concentrare și atenție, oboseală, epuizare, dureri frecvente de spate sau dureri de cap și ochi.

Iar printre problemele legate de procesul de învățare subiecții au menționat: lipsă de feedback, neînțelegeri, sarcini academice suplimentare, dificultăți în înțelegerea sarcinilor academice, lipsa provocării, dezangajarea, monotonie/plictiseală, dificultăți de conectivitate, pierderea conexiunii la internet și întreruperi de curent [6, p. 9-10].

Pe lângă aspectele pozitive și cele negative cercetătorii au identificat o subtemă neutră, la granița dintre aspectele pozitive și cele negative, cea a multitasking-ului. Faptul că studenții au stat acasă le-a permis să realizeze mai multe sarcini în timp ce participă la cursuri online, în special, să asculte prelegerile în același timp cu navigarea pe internet, să colecteze informații despre subiectele cursului sau să participe la alte activități legate de probleme personale. Unii participanți au menționat că pot avea grijă de copiii lor sau alți membri ai familiei în timpul învățării online [6, p. 9].

Învățământ online sau față către față?

Un subiect interesant pe care îl întâlnim în cercetările privind învățarea pe timp de pandemie se referă la preferințele în ceea ce privește modul de învățare. Există studii ce arată că elevii/studenții ar prefera învățarea clasică, față către față, în locul celei online. Într-un studiu realizat de E. Railean și A. Goodness s-a investigat comparativ impactul pandemiei COVID-19 asupra rezultatelor învățării în Moldova și Nigeria din perspectiva psihologiei educaționale. Participanții, în număr de 182, au fost selectați online, folosindu-se platformele Social Media. Respondenții din cele două țări au ales metoda față în față ca cel mai bun format de predare, testele pe

hârtie, fotografiate și transmise, ca cea mai utilizată metodă de evaluare a cunoștințelor elevilor [15, p. 69-70].

A. Globa, A. Gasnaş, L. Ivanova, au realizat un sondaj în 2020 printre studenții Facultății Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale a Universității de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău). Studenții au fost puși să aleagă între învățarea online sau în sala de studii, aproape jumătate din respondenți au ales forma de învățare tradițională, 29% ar prefera învățământul online, iar 25% nu văd nicio diferență între aceste forme [10, p. 289].

În cadrul unui studiu realizat la Universitatea de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, în 2020, studenții participanți au exprimat o atitudine pozitivă față de învățământul la distanță. Iar când au fost rugați să răspundă ce formă de instruire ar prefera, 69% dintre respondenți au ales anume acest tip de instruire și nu cel tradițional (față către față) [11, p. 254].

Eficiența învățării la distanță, abilități necesare, soluții

M. Ilicciev, analizând conceptul de „educație la distanță", a constatat că acesta este definit de diferiți autori ca un proces, cale, complex, sistem. Unii experți percep învățarea la distanță ca o formă, alții o consideră drept o tehnologie [11, p. 247]. Există studii ce arată că durata învățării la distanță poate fi redusă cu 30-40% comparativ cu educația tradițională, iar viteza de memorare a materialului crește cu 10-30%. În același timp, impunerea forțată a unui regim de studii la distanță creează provocări și presiuni pentru reziliența și adaptabilitatea sistemului educațional. Apare întrebarea cât de eficientă este ea în acest caz în raport cu regimul face to face. M. Ilicciev, în studiul său privind eficacitatea învățământului la distanță, consideră că astăzi, în Republica Moldova, piața acestuia nu este bine stabilită și se întâlnește foarte des învățarea la distanță de calitate scăzută. Potrivit acestui autor, "eficacitatea învățării la distanță depinde de organizarea și calitatea metodologică a materialelor utilizate, precum și de abilitatea cadrelor didactice implicate în acest proces" [11, p. 250]. Astfel, pentru ca eficiența acestuia să crească este necesar de realizat o serie de îmbunătățiri.

Într-o cercetare realizată printre studenții de la ciclurile I și II, masterat, din cadrul Facultății Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale ale Universității de Stat din Tiraspol, cu sediul la Chișinău, autorii A. Globa, A. Gasnaş, L. Ivanova au evidențiat o serie de sugestii pentru a îmbunătăți procesul de învățare în format online. Acestea se referă la: înregistrările orelor de curs, pentru a putea fi vizionate de către studenți ulterior într-un ritm individual; ghidarea studenților în îndeplinirea sarcinilor de laborator, prin abordare individuală a fiecărui student; elaborarea

chaturilor la fiecare unitate de curs, unde fiecare student ar avea posibilitatea de a interveni cu întrebări; implementarea în procesul de predare online a whiteboardului și a documentelor Word, pentru a mări interactivitatea; stabilirea unui interval optim de lucru la calculator [10].

În viziunea autorilor T. Munteanu, V. Chihai, în cadrul procesului de învățare la distanță, trebuie să se țină cont de principiile psihopedagogice (securitatea online, accesul la educație, nondiscriminarea, gestionarea situațiilor de criză, etică în comunicarea la distanță, crearea unei conexiuni pozitive) și cele didactice (flexibilitatea și individualizarea actului educațional, asigurarea interrelațiilor de predare-învățare-evaluare, diversificarea resurselor informaționale, mentoratul și ghidarea) [13, p. 215].

Învățarea și munca la distanță presupune nu doar de a avea unele abilități tehnice dar și așa numitele "softskills", cum ar fi, abilitatea de comunicare interpersonală, abilități de autocontrol [17, p. 145]. Pentru ca învățarea online să fie cu adevărat eficientă atât formatorii cât și formabilii trebuie să dețină un anumit nivel de competențe și abilități dezvoltate. Studenții și elevii trebuie să aibă și un nivel ridicat de independență în procesul de studiu, o capacitate de auto organizare și un nivel ridicat de activitate cognitivă [11].

M.-C. Bucur afirmă în lucrarea sa privind paradigma nouă a procesului de predare-învățare-evaluare în era tehnologică faptul că este necesară promovarea metodelor interactive care solicită gândirea, inteligența, imaginația și creativitatea celor ce învață [1].

Autorii A. Globa, A. Gasnaş, L. Ivanova remarcă interactivitatea ca un element ce joacă un rol în procesul de predare. În acest sens ei recomandă folosirea nu numai a prezentărilor electronice dar și a whiteboardului, ce este disponibil în platformele online [10, p. 292].

În articolul său dedicat evaluării psihologice a eficacității învățământului la distanță, M. Ilicciev pune accent pe "interactivitate" în calitate de concept-cheie al programelor educaționale de învățare la distanță [11, p. 250].

Într-o cercetare realizată de R. Druţa printre elevii unui liceu de matematică se arată faptul că interacțiunea digitală este la rândul ei o cheie în formarea și dezvoltarea competențelor digitale [8].

Concluzii

Trecerea la regimul învățării la distanță impusă de condițiile pandemiei COVID-19 a determinat apariția unor provocări, presiuni și vulnerabilități pentru sistemul educațional din Republica Moldova, acesta nu a fost pregătit să facă față.

Această trecere pe online a adus după ea o serie de efecte pozitive și negative. Pe deoparte platformele digitale online oferă șanse mai mari pentru studii, datorită posibilității de acces independent de sala de studiu și o adaptare la necesitățile speciale, pe de altă parte aceste șanse sunt limitate de posibilitățile tehnice și abilitățile digitale ale utilizatorilor.

O problemă importantă a fost lipsa mijloacelor de lucru a majorității copiilor ce fac parte din familiile social vulnerabile, a logisticii necesare în școli, pentru elevi, dar și cadre didactice. Cercetările realizate în Republica Moldova arată că trecerea pe învățarea online datorată pandemiei a avut un impact negativ mai mare asupra fetelor decât a băieților.

În mai multe studii s-a atestat un nivel scăzut al abilitaților digitale ale elevilor și profesorilor de a gestiona platformele existente. De asemenea, trecerea pe online a creat dificultăți de concentrare a atenției în cadrul procesului de studiu.

Toate aceste probleme au dus la adâncirea inegalităților de șanse pentru elevii și studenții defavorizați.

Pentru ca învățarea la distanță să fie eficientă studenții și elevii trebuie să aibă și un nivel ridicat de independență în procesul de studiu, o capacitate de auto organizare și un nivel ridicat de activitate cognitivă, un nivel suficient de autocontrol dezvoltat și abilități de comunicare interpersonală. Studiile arată că învățarea online devine mai eficientă dacă sunt folosite materiale digitale vizuale, dacă comunicarea și predarea se fac sincron și dacă există un nivel înalt de interactivitate. Interacțiunea digitală este o cheie în formarea și dezvoltarea competențelor digitale.

Rezultatele ne demonstrează faptul că pandemia COVID-19 a adus schimbări importante în percepția față de procesul educațional, și acesta cu siguranță nu va mai fi la fel ca și înainte de criza pandemică, ci va căpăta treptat forme hibride.

BIBLIOGRAFIE

1. BUCUR, Mihaela-Corina. Paradigma nouă a procesului de predare-învățare-evaluare în era tehnologică. In: *Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, 7 iunie 2023, Cahul. Cahul: Tipografia „CentroGrafic" SRL, Cahul, 2023, Vol.10, Partea II, pp. 157-163. ISSN 2587-3571.
2. CERNIŢANU, Mariana, NICOV, Irina, LAZĂR, Corina. Impactul stării psihoemoționale asupra reușitei academice a studenților USMF „Nicolae Testemițanu" în condiții de studii la distanță. In: *Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină şi*

Farmacie „Nicolae Testemiţanu”, 21-23 octombrie 2020, Chişinău: USMF, 2020, R, p. 83.

3. COCEAŞ, Sergiu. Trecerea rapidă la studii la distanţă: dezvoltarea competenţelor digitale ale cadrelor didactice din ÎPT. In: *Revista Didactica Pro…, revistă de teorie şi practică educaţională*, 2021, nr. 2(126), pp. 44-46. ISSN 1810-6455. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.4718779
4. COŞCODAN, Diana, MOŞANU-ŞUPAC, Lora. Starea psihofiziologică a elevilor claselor liceale în condițiile procesului educațional la distanță. In: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective: Ştiinţe Exacte şi ale Naturii şi Didactica Ştiinţelor Exacte şi ale Naturii*, 1-2 octombrie 2021, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 1, pp. 113-116. ISBN 978-9975-76-361-5.
5. CREȚU, Tatiana. Identificarea problemelor psihopedagogice ale elevilor în perioada pandemiei COVID-19. In: *Preocupări contemporane ale criminologiei, dreptului și psihologiei în condiții de pandemie: dedicată împlinirii a 25 de ani a învățământului criminologic și 30 de ani de dezvoltare a Psihologiei Aplicate*, 17 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de științe penale și criminologie aplicată, 2020, pp. 175-188. ISBN 978-9975-3314-2-5.
6. CURELARU M., CURELARU V., CRISTEA M. Students' Perceptions of Online Learning during COVID-19 Pandemic: A Qualitative Approach. In: Sustainability 2022, 14, 8138. https://doi.org/10.3390/su14138138
7. DINCULESCU, Corina-Georgeta. Răspunsul sistemului de educație la pandemia de Covid-19. In: *Creşterea economică în condiţiile globalizării: Migrația și schimbări demografice: abordare interdisciplinară*, Ed. 15, 15-16 octombrie 2021, Chișinău. Chisinau: Foxtrot SRL, 2021, Ediția 15, pp. 119-129. DOI: 10.36004/nier.cdr.2021.15-12
8. DRUŢA, Rodica. Digital interaction: the key to forming and developing digital skills in high school mathematics. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educației)*, 2024, nr. 9(179), pp. 152-163. ISSN 1857-2103. DOI: https://doi.org/10.59295/sum9(176)2024_22
9. GANEA, Eugenia. Educația la distanță în perioada de carantină provocată de pandemia Covid-19 și impactul disproporționat asupra fetelor. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educației)*, 2020, nr. 5(135), pp. 44-48. ISSN 1857-2103. DOI: 10.5281/zenodo.3967031
10. GLOBA, Angela, GASNAŞ, Ala, IVANOVA, Lilia. Analiza opiniei studenților vis-a-vis de instruirea la distanță în condițiile pandemiei COVID-19. In: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective: Ştiinţe Exacte şi ale Naturii şi Didactica Ştiinţelor Exacte şi ale Naturii*, 1-2 octombrie 2021,

Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 1, pp. 285-292. ISBN 978-9975-76-361-5.

11. ILICCIEV, Maxim. Evaluarea psihologică a eficacității învățământului la distanță. In: *Buletinul ştiinţific al Universităţii de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, Seria "Stiinte Umanistice"*, 2020, nr. 1(11), pp. 247-258. ISSN 2345-1866.
12. MĂRGĂRINT, Tatiana. Experiența familiei în gestionarea problemelor educației de la distanță în contextul pandemiei COVID-19. In: *Revista de Filosofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*, 2021, nr. 1(185), pp. 140-147. ISSN 1957-2294. DOI: 10.53783/18572294.21.185.11
13. MUNTEANU, Tamara, CHIHAI, Vera. Învăţarea la distanţă pe timp de criză pandemică. In: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogie și Pedagogie în Învățământul Preșcolar și Primar*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 2, pp. 213-216. ISBN 978-9975-76-311-0, 978-9975- 76-313-4.
14. POPOVICI, Angela, POPOVICI, Corneliu. Munca la distanță în administrația publică: perspectivele post-Covid. In: *Teoria și practica administrării publice*, Ed. 26, 20 mai 2022, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2022, Ediția 26, pp. 33-36. ISBN 978-9975-3542-3-3.
15. RAILEAN, Elena. Impact of COVID-19 on psycho-pedagogical issues of remote teaching. A comparative study Moldova - Nigeria. In: *Moldoscopie*, 2021, nr. 4(95), pp. 69-75. ISSN 1812-2566.
16. SURUGIU, Romina, MORARU, Mădălina. Folosirea OFF/ON în timpul educației academice în mediul online academice în mediul online. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe sociale*, 7-8 noiembrie 2024, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2024, SS, pp. 95-101. ISBN (pdf) 978-9975-62-799-3.
17. TROFIMOV, Victoria, CUTANINA, Natalia. Studiu privind activitatea online în condițiile pandemiei COVID-19: provocări pentru management și asigurarea calității. In: *Moldoscopie*, 2022, nr. 1(96), pp. 142-152. ISSN 1812-2566. DOI: 10.52388/1812-2566.2022.1(96).13
18. КОНОНОВА, Татьяна. Некоторые размышления о формате обучения он-лайн в Республике Молдова: проблемы и перспективы. In: *Relevanța și calitatea formării universitare: compentențe pentru prezent și viitor*, 9 octombrie 2020, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți, 2020, Volumul I, pp. 172-179. ISBN 978-9975-50-255-9.